

Postavení Somalilandu v rohu Afriky a možnosti jeho uznání

Role of Somaliland in the Horn of Africa and possibilities of its international recognition

Kateřina RUDINCOVÁ

Ostravská univerzita, R09727@student.osu.cz

Abstract

In 1991 Somaliland declared the independence of the Somali Republic unilaterally. Since 1997, when a conference in Hargeisa was held, we can speak about the relative stability, security and peace in the case of Somaliland. Although it meets many of the criterias for independent existence, it has not been recognized by the international community yet.

The contribution will address the status of Somaliland in the Horn of Africa and especially its relations with neighboring states, such as Ethiopia and the Somali Republic. Attention will also be given to discussions about the recognition of Somaliland on the grounds of regional governmental organizations, particularly the African Union (AU) and the Intergovernmental Authority on Development (IGAD), which emphasize the inviolability of borders in Africa.

Keywords: Somaliland, de facto states, Somalia, African Union

Klíčová slova: Somaliland, de facto státy, Somálsko, Africká unie

1. Úvod

Podle definice je de facto stát „*separatistická jednotka, která získala podporu veřejnosti a je schopná poskytovat vládní služby na daném teritoriu, které dokáže efektivně dlouhodobě kontrolovat*“ (Pegg, 1998: 1)

Ve světě lze najít takovýchto států více, např. v oblasti Kavkazu, anebo v Africe, kde typickým příkladem de facto státu, který dlouhodobě usiluje o uznání nezávislosti, je právě Somaliland, který vyhlásil samostatnost na Somálské republice již v roce 1991, tedy ihned po pádu režimu generála Siada Barreho.

V následující krátké studii se zaměřím na interakci státních útvarů v oblasti Afrického rohu, především Etiopie a Somálské republiky, s de facto státem Somalilandem. Pozornost bude věnována rovněž roli Somalilandu v rámci regionálních vládních organizací, především Africké unie (African Union, AU) a Mezivládního úřadu pro rozvoj (Intergovernmental Authority on Development, IGAD).

2. Historické pozadí

Somaliland je malé území v severní oblasti Afrického rohu. Jedná se o bývalou britskou kolonii, zatímco jižní oblasti Somálska byly pod koloniální správou Itálie. Obě tyto kolonie získaly nezávislost v roce 1960. Ještě předtím, než došlo ke spojení Somalilandu s bývalou italskou kolonií na jihu, byla jeho nezávislá existence uznána ze strany 35 států. (Jhazbhay, 2003: 79).

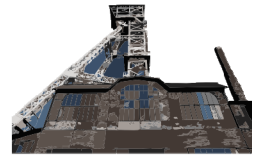
V období totalitní vlády generála Siada Barreho, který se ujal moci v Somálsku vojenským převratem v roce 1969, docházelo k marginalizaci severních území a protežování

oblastí a klanů, odkud pocházela Barreho rodina. V důsledku represí ze strany režimu, především po neúspěšné snaze o obsazení území Ogadenu somálskou armádou, začaly v 80. letech 20. století vznikat opoziční skupiny, z nichž nejvýznamnější bylo Somálské národní hnutí (Somali National Movement, SNM). Po pádu režimu a rozpadu státu v roce 1991 se politické vedení Somalilandu, především SNM, rozhodlo obnovit nezávislost, které území požívalo krátkou dobu v roce 1960.

Právě uznaná nezávislost v roce 1960 je hlavním argumentem somalilandské politické reprezentace, proč by měla být nezávislost Somalilandu opětovně uznána ze strany mezinárodního společenství. Dalšími uváděnými důvody jsou rovněž odlišná koloniální minulost oproti jižnímu Somálsku. Somaliland ve skutečnosti neporušuje koloniální hranice, protože si nárokuje pouze to somálské území, které v minulosti náleželo Britům a bylo uznáno nezávislým v roce 1960. (Jhazbhay, 2003: 79)

Somalilandským státním strukturám se podařilo úspěšně zkombinovat moderní způsoby vládnutí s tradičním somálským politickým systémem. Ústřední roli hrají klanová shromáždění (v somálštině *Shiir Beeleed*), která slouží jako jakási platforma pro řešení konfliktů v zemi. Uplatnila se především v polovině 90. let 20. století, kdy v Somalilandu vypukly boje o moc mezi jednotlivými mocenskými skupinami. Byly vytvořeny rovněž rady starších, Guurti, které se přetrafovaly později v horní sněmovnu parlamentu. (Hansen, 2003)

Demokratizace režimu byla manifestována v roce 2001, kdy v zemi proběhlo referendum, ve kterém se většina obyvatel Somalilandu vyjádřila pro nezávislost a odmítla

opětovné spojení s jižním Somálskem. Byly uspořádány rovněž volby, které byly shledány mezinárodními pozorovateli zcela v souladu s demokracií. V zemi existuje několik politických stran, které vzájemně soupeří ve volbách o vládní posty. V současné době je v Somalilandu bezpečnostní situace velice dobrá, o čemž svědčí rovněž návrat tisíců uprchlíků do země.

3. Somaliland jako příklad de facto státu a paralela s Eritreou

Somaliland naplňuje tři základní, tzv. Montevidejská, kritéria pro existenci nezávislého státu, tj. obyvatelstvo, státní území a státní moc. Navíc disponuje kapacitami navázat s dalšími státy zahraniční vztahy a vybudoval si rovněž poměrně rozsáhlou síť neoficiálních zahraničních a ekonomických vztahů. V oblasti mezinárodního práva je sporné, zda tyto znaky jsou dostatečné pro to, aby se entita stala subjektem mezinárodního práva. Nové státní útvary proto navíc kromě toho usilují rovněž o uznání ze strany dosavadních, mezinárodně uznávaných, států. (Seidl – Hohenveldern, 2001: 135).

V roce 1963, kdy byla založena Organizace africké jednoty, jejíž pokračovatelkou je dnes Africká unie, se vlády afrických zemí dohodly a zavázaly v Chartě OAJ na neměnitelnosti hranic v Africe a respektování jejich podoby z období získání nezávislosti. Somaliland v tomto kontextu odkazuje ke své pětidenní nezávislosti, která byla vyhlášena a uznána již v roce 1960, tedy před touto dohodou. (UNPO, 2008)

V této souvislosti se nabízí srovnání s Eritreou, které se podařilo dosáhnout mezinárodního uznání a samostatnosti v roce 1993 po dlouhých bojích s ústřední etiopskou vládou. Právě příklad Eritreji ukazuje důležitost odlišné koloniální minulosti pro možnost vytvoření nového státu v Africe a jeho následného mezinárodního uznání. V případě Somalilandu však mezinárodní organizace tento fakt přehlížejí a žádnou možnost jeho uznání nepřipouštějí. Oproti tomu zdůrazňují jeho úspěšný příklad jako jeden ze stavebních kamenů při obnově jednotného Somálska. (Hoyle, 2000: 84 – 85). Ve skutečnosti je realita Eritreje od Somalilandu poněkud odlišná. Eritrejskému povstaleckému hnutí se totiž podařilo získat podporu v zahraničí, porazit Etiopii vojensky a uspořádat v zemi referendum o nezávislosti. Nezávislost Eritreje uznala rovněž Etiopie, což v případě Somalilandu Somálská republika odmítá. Stejně jako regionální organizace zdůrazňuje potřebu sjednocení všech území bývalé Somálské demokratické republiky. Navíc podpora ze zahraničí se stále jeví jako problematická, protože mezinárodní společenství neustále dává najevo svou jasnou podporu jednotnému Somálsku. (Hoyle, 2000: 86)

4. Vztahy Somalilandu se státy Afrického rohu jeho role v regionálních organizacích

V mezinárodních vládních organizacích, jako Organizace spojených národů, Africká unie nebo Liga arabských států, reprezentuje jednotné Somálsko mezinárodně uznávaná vláda, v dnešní době Přejídná federální vláda (Transitional Federal Government, TFG), ačkoli v Somálsku kontroluje pouze malé území v okolí hlavního města Mogadiša. Zbytek území je roztrženo na několik de facto samostatných politických entit, jako Somaliland a Puntland, anebo je pod vládou různých warlordů a radikálních islamistických skupin, především organizace al-Šabáb. Přejídná vláda se rovněž nemůže opírat o podporu somálského obyvatelstva, protože se v jeho očích zdiskreditovala spoluprací se západními zeměmi, a především s etiopskou vládou.

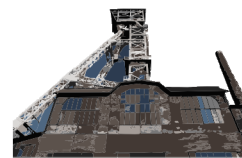
V tomto kontextu je důležitá otázka, zda je možné opětovné sjednocení s jižním Somálskem. Někteří somálští politikové a rovněž část veřejnosti se domnívá, že podpora somalilandské nezávislosti ze strany především Etiopie je pouze snahou o politickou fragmentaci Somálska a o jeho oslabení. Navíc Federální charta somálské Přejídné federální vlády stanoví, že hranice země jsou „neporušitelné a nedělitelné“ (Bradbury, 2008: 250). Obtíže při snahách o opětovné sjednocení do jednoho státu by mohl činit rovněž fakt, že za dobu dvacetileté existence si Somaliland vybudoval odlišné instituce a zákonodárství, které jsou s orgány Přejídné federální vlády nekompatibilní.

Africká unie, stejně jako Mezivládní úřad pro rozvoj se snaží pomocí podpory mírového procesu o dosažení opětovného sjednocení Somálska. Africká unie (a dříve Organizace africké jednoty) již v minulosti zorganizovala řadu mírových konferencí, žádná však nevedla ke zlepšení politické situace v Somálsku. Podle těchto organizací by Somaliland neměl odmítat možnost opětovného sjednocení s jižním Somálskem. (Al-Mutairi, 2008). Jednotlivé členské státy regionální organizace Mezivládní úřad pro rozvoj však mají své zájmy v Somalilandu a udržují s tamější vládou diplomatické kontakty. Somaliland otevřel svou liaison office v Addis Abebě a naopak Etiopie má svou diplomatickou kancelář v Hargeyse, stejně jako Džibutská republika. Etiopie, protože odtržením Eritreje ztratila přístup k moři, využívá námořní přístav Berbera, který leží na somalilandském pobřeží. (Al-Mutairi, 2008) V Hargeyse navíc otevřely své úřady některé agentury OSN, jako například Rozvojový program OSN (UNDP).

Důležití globální hráči, jako USA nebo Evropská unie, prohlásili, že k uznání Somalilandu z jejich strany dojde pouze tehdy, pokud jeho nezávislost uzná Africká unie, přestože se Somalilandem mají velice dobré vztahy a spolupracují se somalilandskou vládou. (Al-Mutairi, 2008) Britská a dánská vláda podepsala se Somalilandem dohodu o návratu neúspěšných žadatelů o mezinárodní ochranu. Ve snaze udržet v zemi bezpečnost rovněž

XXII SJEZD ČESKÉ GEOGRAFICKÉ SPOLEČNOSTI OSTRAVA 2010

spolupracuje somalilandská vláda se západními tajnými službami v boji proti terorismu.

Složitou pozici zaujímá v otázce uznání Somalilandu vláda Etiopie. Přestože se zde ozývají hlasy volající po uznání Somalilandu z důvodu jeho strategické polohy a úspěšné vlády, Etiopie nemůže být zemí, která Somaliland uzná jako první. (Záhořík, 2008: 22). Je totiž důležitým významným politickým partnerem somálské Přechodné federální vlády, která si nárokuje území celé bývalé Somálské republiky, a navíc je Addis Abeba sídlem Africké unie, která vznik nových států v Africe rezolutně odmítá.

Na závěr lze říci, že Somaliland má šanci získat de iure uznání, pokud se mu podaří obrátit pozornost mezinárodního společenství na oblast Afrického rohu a přesvědčit je, že existence samostatného demokratického státu, který je schopen efektivně ovládat své území, by mohla napomoci v mírovém řešení dalších konfliktů v oblasti.

Použité zdroje:

BRADBURY, M. (2008): *Becoming Somaliland*. Progresio, Londýn, 271 s.

HANSEN, S. (2003): *Warlords and Peace Strategies: The Case of Somalia*. *The Journal of Conflict Studies*, 23, č. 2. Online [cit. 24. 8. 2010] Dostupný z WWW: <<http://www.lib.unb.ca/Texts/JCS/bin/get.cgi?directory=Fall03/&filename=hansen.htm#2>>

HOYLE, P. (2000): *Somaliland. Passing the Statehood Test?* *IBRU Boundary and Security Bulletin*.

Online. [cit. 23. 8. 2010] Dostupný z WWW: <https://www.dur.ac.uk/resources/ibru/publications/full/bsb8-3_hoyle.pdf>

JHAZBHAY, I. (2003): *Somaliland: Africa's Best Kept Secret. A Challenge to the International Community?* *African Security Review*, 12, č. 4, s. 77 – 82.

AL-MUTAIRI, A. (2008): *Republic Somaliland – AU And IGAD Need to Engage With Preventive Diplomacy*. Harowo. Online. [cit. 23. 8. 2010]. Dostupný z WWW: <<http://harowo.com/2008/11/09/republic-somaliland--au-and-igad-need-to-engage-with-preventive-diplomacy/>>

PEGG, S. (1998): *De Facto States in the International System*. Institute of International Relations. The University of British Columbia. Online. [cit. 22. 8. 2010]. Dostupný z WWW:

<<http://www.ligi.ubc.ca/sites/liu/files/Publications/webwp21.pdf>>

SEIDL – HOHENVELDERN, I. (2001): *Mezinárodní právo veřejné*. Aspi Publishing, Praha. 415 s.

UNPO (2008): *Overview of de-facto states*. Online [cit. 29. 8. 2010] Dostupný z WWW: <<http://www.unpo.org/article/8418>>.

ZÁHOŘÍK, J. (2008): *Etiopie v současné severovýchodní Africe: vnitropolitický a mezinárodně-politický pohled*. *Slovenská politologická revue*, 8, č. 1, s. 2 – 33.

Adresa autorky:

Mgr. Kateřina Rudincová
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Přírodovědecká fakulta
Ostravská univerzita v Ostravě
Kranichova 8
710 00 Ostrava - Slezská Ostrava
R09727@student.osu.cz